

Asia: VN/2821/2024

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

a) Mitä vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?

-

b) Selkeyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten välistä rajanvetoa sijaishuoltopaikan arjessa? Jos ei, miten säännöksiä tulisi muuttaa?

-

2. Hallituksen esitysluonnoksessa esitetään terveydenhuoltolakiin (69 §) ja lastensuojelulakiin (16 b §) informatiivisluonteista viittausta voimassa olevaan sääntelyyn ns. hybridiyksikköjen perustamiseksi. Mitä vaikutuksia näette ehdotuksen taustalla olevan tavoitteen kannalta?

-

a) Ovatko ehdotukset sääntelyltään selkeitä ja käytännössä toteutettavissa?

-

b) Miten arvioitte henkilöstölle asetettujen vaatimusten riittävyyttä?

-

c) Ehdotuksen mukaan asiakassuunnitelma tulisi tarkistaa vähintään neljän kuukauden välein ja sen tueksi tulisi saada asiantuntija-arvio. Miten arvioitte sääntelyä lapsen rajoittamisen tarpeellisuuden arvioimisen sekä sen sisällön ja laajuuden tarkistamisen näkökulmasta?

-

d) Mikä on näkemyksenne ehdotetun palvelun suhteesta erityisen huolenpidon jaksoon?

-

4. Esitetään muutettavaksi ja selkeytettäväksi nykyistä erityisen huolenpidon sääntelyä. Ovatko ehdotukset tarkoituksenmukaisia ja toteutettavissa käytännössä?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4.

-

62 ja 63§ Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoittamista koskeva päätöksenteko

-

64 ja 70 a § Tekninen valvonta lastensuojelulaitoksessa

-

65 § Aineiden ja esineiden poisottaminen lastensuojelulaitoksessa

-

66 § Henkilöntarkastus

-

66 a § Henkilönkatsastus

-

67 § Omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen

-

68 § Kiinnipitäminen laitoksessa

-

68 a § Kiinnipitäminen lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi

-

69 a § Luvatta lastensuojelulaitoksesta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

-

69 b § Lapsen kiinniotto

-

69 c § Kiinniotetun lapsen kuljettaminen

-

69 d § Perhekodista luvatta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen

-

69 e § Poliisin virka-apu laitoksesta ja perhekodista luvatta poissaolevan lapsen kiinniottamisessa ja kuljettamisessa

-

71 § Erityiset rajoitukset kuntouttavan suljetun laitospalvelun aikana

-

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

-

6. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta ja täsmennettäväksi viraston nykyistä rakennetta. Vastaisivatko ehdotukset tätä tavoitetta?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 6.

-

7. Esityksen tavoitteena on vahvistaa kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen oikeutta erityiseen suojeluun. Vastaavatko ehdotukset tätä tavoitetta?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 7.

-

8. Vapaamuotoiset huomiot koko esityksestä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt eri tahoja antamaan lausuntonsa otsikkoasiassa. Lausuntopyynnön taustatiedoista ilmenee, että lastensuojelulainsäädäntöä ollaan uudistamassa kahdessa vaiheessa.

Korkein hallinto-oikeus tuo tässä omasta aloitteestaan antamassaan lausunnossa esille vain eräitä hallinto-oikeudelliseen oikeussuojajärjestelmään ja muutoksenhakujärjestelmään liittyviä seikkoja, jotka sen käsityksen mukaan on syytä ottaa huomioon tämän esitysluonnoksen jatkovalmistelussa ja lastensuojelulainsäädännön uudistamisen toista vaihetta valmisteltaessa.

Lastensuojelulain 92 §:ssä säädetään muutoksenhausta korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Pykälän 1 momentissa säädetään, missä lastensuojelulain mukaisissa asiaryhmissä hallinto-oikeuden päätöksestä saa hakea valittamalla muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valituslupan. Pykälän 2 momentin perusteella hallinto-oikeuden päätökseen, joka koskee niin sanottua tahdonvastaista huostaanottoa, saa hakea valittamalla muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta ilman valituslupaa. Pykälän 4 momentista ilmenee, että hallinto-oikeuden

antamaan muuhun kuin 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua koskevaan päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta.

Lastensuojelulain 92 §:n 1 momenttia ehdotetaan nyt muutettavan. Säännöskohtaisista perusteluista ilmenee, että momenttiin olisi tarkoitus lisätä uusi 7 kohta, jonka perusteella valitusluvalla voisi hakea muutosta myös esitysluonnoksen 71 §:n 3 momentissa tarkoitetuista yhteydenpidon rajoittamista koskevista päätöksistä. Säännösluonnoksesta ja rinnakkaisteksteistä tämä muutosesitys ei ilmene. Myös säännöskohtaiset perustelut ovat vielä hyvin luonnosmaiset.

Esitysluonnoksen 71 § koskee kuntouttavan suljetun laitospalvelun aikaisia erityisiä rajoituksia. Pykälän 3 momentissa viitataan siihen, että yhteydenpidon rajoittamisesta (joka ei kuulu edellä tarkoitettuihin ”erityisiin rajoituksiin”) säädetään lain 62 ja 63 §:ssä, sekä säädetään toimivaltaisesta viranhaltijasta tekemään yhteydenpidon rajoituspäätöksiä kuntouttavan suljetun laitospalvelun aikana. Säännösluonnoksen sanamuodon perusteella vaikuttaa mahdolliselta, että pykälän säännöskohtaisiin perusteluihin on jäänyt erheellinen maininta säännöksen muuttamisesta tältä osin.

Lastensuojelulain 92 §:n 1 momentin luetteloon ei ehdoteta lisättäväksi esimerkiksi ehdotetussa 4 c §:ssä tarkoitettuja asioita. Ehdotetussa 4 c §:ssä säädettäisiin aineen ja esineen poisottamista koskevasta päätöksenteosta. Jos tarkoituksena on, että hallinto-oikeuden näissä asioissa antamia päätöksiä koskee lain 92 §:n 4 momentin mukainen jatkovalituskielto, tämän olisi hyvä ilmetä hallituksen esityksen perusteluista.

Esitysluonnoksen jatkovalmistelussa on syytä käydä lävitse, mitä valituskelpoisia päätöksiä muutettavaksi ehdotettujen säännösten perusteella tehdään ja onko näiden päätösten tuomioistuINVALVONTA tarkoitus järjestää lastensuojelulain 92 §:n 1 momentin mukaisesti vai onko tarkoitus, että päätökset jäävät pykälän 4 momentin mukaisen jatkovalitusta koskevan kiellon piiriin.

Kuntouttavan suljetun laitospalvelun aikaisia erityisiä rajoituksia koskevasta lastensuojelulain 71 §:n luonnoksesta saa käsityksen, että ehdotetun 49 c §:n nojalla tehdyllä päätöksellä lapsen sijoittamisesta kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun rajoitettaisiin samalla lapsen liikkumisvapautta ja henkilökohtaista koskemattomuutta ja mahdollistettaisiin viestinnän välineiden pois ottamista. Ehdotetussa 71 §:n 5 momentissa edellytetään, että näiden kuntouttavaan suljettuun laitospalveluun jo säännöksen perusteella ilmeisesti sisältyvien rajoitusten sisältöä ja laajuutta arvioidaan vähintään neljän kuukauden välein tapahtuvan asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä. Edelleen tuodaan esille, että rajoitusten käyttämistä koskee välttämättömyysedellytys.

Lakiluonnoksen 71 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa tuodaan toisaalta esille, että sijoituspäätöksessä päätettäisiin erikseen pykälässä säädetyistä erityisistä rajoituksista. Pykälän 5 momenttiin liittyen todetaan myös, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä päättäisi

asiakassuunnitelman tarkistamisen yhteydessä siitä, minkä sisältöisenä ja missä laajuudessa lapsen erityisten rajoitusten käyttöä on välttämätöntä jatkaa.

Jatkovalmistelussa on tarpeen kiinnittää erityistä huomiota mainittuja erityisiä rajoituksia koskevan sääntelyn selkeyteen. Luonnosteltujen säännösten ja niiden perustelujen perusteella on vaikeaa hahmottaa, tehtäisiinkö erityisistä rajoituksista, niiden sisällöstä, laajuudesta ja käyttämisestä valituskelpoisia päätöksiä osana sijoituspäätöstä, sen yhteydessä tai mahdollisesti myöhemmin sijoituksen aikana.

Korkein hallinto-oikeus pitää välttämättömänä, että lastensuojelulainsäädännön uudistamisen toisessa vaiheessa valituslupajärjestelmä saatetaan kattamaan myös muutoksenhaku hallinto-oikeuden päätöksistä, jotka koskevat niin sanottua tahdonvastaista huostaanottoa. Korkein hallinto-oikeus viittaa sosiaali- ja terveysministeriölle lastensuojelulain uudistamista koskevien aiempien hankkeiden yhteydessä 20.5.2021 (lausuntopyynnön diaarinumero VN/463/2021) ja 30.8.2019 (lausuntopyynnön diaarinumero STM/1770/2019) antamiinsa lausuntoihin.

Korkein hallinto-oikeus korostaa edelleen, että valituslupajärjestelmä ei merkitse valitusoikeuden rajoittamista. Valittaja/valitusluvan hakija voi tuoda korkeimmassa hallinto-oikeudessa esiin kaikki asiaan vaikuttavat argumentit. Esittelijä valmistelee asian perusteellisesti ja asiasta keskustellaan kolmen jäsenen kokoonpanossa. Kolmen jäsenen kokoonpano voi hylätä valituslupahakemuksen tai päättää, että asianosaisten kuuleminen on asiassa tarpeen. Valituslupajärjestelmässä ei kuulla osapuolia rutiininomaisesti vaan vasta, mikäli siihen on aito peruste. Tämä mahdollistaa asioiden joutuisan käsittelyn, mikä osaltaan toteuttaa lapsen oikeusturvaa.

Lausunnon on valmistellut oikeusneuvos Outi Suviranta. Lausunto on käsitelty korkeimman hallinto-oikeuden kansliaistunnossa 9.6.2025.

Presidentti Kari Kuusiniemi

Kansliapäällikkö Jenny Rebold

Tukiainen Elina
Korkein hallinto-oikeus

